

Абрамов Ф. В.

к. е. н., доцент,
доцент кафедри загальної економічної теорії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИМИ НАСТРОЯМИ ЯК ФАКТОР ДИНАМІКИ ФОРМАЛЬНИХ ТА НЕФОРМАЛЬНИХ ПРАВИЛ

Незважаючи на те, що важливість інституційних рамок була аргументована, багатьма дослідниками [1 – 3], проблема визначення факторів динаміки як формальних так й неформальних правил досі залишається актуальною.

Метою статті є визначення наслідків маніпулювання суспільними настроями для динаміки формальних та неформальних правил.

Необхідною умовою маніпулювання суспільними настроями є наявність сприятливих суспільних настроїв, що полягають у поєднанні загостреної уваги суспільства до будь-якої з актуальних соціально-економічних проблем та некритичного ставлення суспільства щодо доцільності та ефективності заходів з її усунення.

В більшості випадків, сприятливі для маніпулювання суспільні настрої є штучно сформованими. Бо хоча сучасному суспільству й властиві певні невеликі флуктуації суспільних настроїв, що час від часу виникають, проте вони безслідно зникають не маючи жодного впливу на динаміку чинних формальних правил. І лише внаслідок цілеспрямованої діяльності гравців-маніпуляторів (переважно гравців-опортуністів або великих гравців [4]), подібні невеликі флуктуації можуть бути розгойдані до стану суспільної істерії, що відкриває можливість для маніпулювання суспільними настроями.

Маніпулювання суспільними настроями передбачає те, що гравець-маніпулятор використовує занепокоєння суспільства для досягнення власних цілей. Тому, свідомо чи несвідомо, але гравці-маніпулятори сприятимуть формуванню таких формальних та неформальних правил, що сприятимуть досягненню їхніх цілей, а не розв'язанню проблем, що непокоять суспільство. Більш того, гравці-маніпулятори взагалі незацікавлені у розв'язанні відповідної проблеми, бо внаслідок цього зменшиться ступень занепокоєння суспільства та, відповідно, зникнуть можливості для маніпулювання. Таким чином, безпосереднім наслідком маніпулювання суспільними настроями є формування системи формальних та неформальних правил, що в принципі неспроможні розв'язати проблему, що непокоїть суспільство. Тобто сформовані правила характеризуються надзвичайно високим рівнем як трансакційної, так й цільової неефективності.

Іншим негативним наслідком поширення практики маніпулювання суспільними настроями є надзвичайно висока сталість сформованих неефективних формальних та неформальних правил. Це обумовлено тим, що існування подібних правил є не стільки побічним наслідком діяльності гравців-маніпуляторів, скільки інструментом, що дозволяє останнім експлуатувати суспільні настрої у власних інтересах. Тому неефективні формальні правила, що були прийняті внаслідок маніпулювання суспільними настроями будуть зберігатися доти поки в суспільстві будуть підтримуватись настрої сприятливі для маніпулювання.

Яскравим прикладом подібних формальних правил, що характеризуються як низьким рівнем ефективності, так й високою сталістю є антикорупційні формальні правила [5, 6].

Таким чином, можна стверджувати, що маніпулювання суспільними настроями виступає потужним фактором динаміки формальних та неформальних правил. Основними наслідками поширення практики маніпулювання суспільними настроями є суттєве зменшення ефективності формальних та/або неформальних правил; та їх висока сталість, що створює загрози для економічного розвитку суспільства.

Список літератури

1. Leite D. N., Silva S. T., Afonso O. Institutions, Economics and the Development Quest. *Journal of Economic Surveys*. 2014. Vol. 28. Issue 3. P. 491 – 515.
2. Ziomek A. Economics Performance and Institutional Economics in Poland After 1989. *American Journal of Economics and Sociology*. 2010. Vol. 69. Issue 5. P. 1553 – 1565.
3. Law S. H., Azman-Saini W. N. W. Institutional Quality, Governance, and Financial Development. *Economics of Governance*. 2012. Vol. 13. Issue 3. P. 217 – 236.
4. Абрамов Ф.В. Маніпулювання суспільними настроями як чинник неефективності неформальних правил. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 8 – 13.
5. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. *Бізнес інформ*. 2017. № 12. С. 8 – 12.
6. Абрамов Ф. В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. *Бізнес інформ*. 2018. № 12. С. 26 – 31.

УДК 330.341.2:316.344.23

Дмитренко О. В.

к. е. н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії та економічних методів управління,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА
ВІДТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ**

Наприкінці двадцятого століття фокус соціального і економічного аналізу почав концентруватися на інституційній обумовленості параметрів і динаміки соціальної нерівності в різних країнах. Сформована в цей період точка зору щодо соціальної стратифікації відчутно відрізняється від попередніх тим, що систематично враховує значення інституційного устрою в відтворенні процесів стратифікації. Основним методом дослідження питання стає з'ясування впливу соціальних інститутів на формування і відтворення соціальної нерівності, що стало можливим завдяки проведенню численних порівняльних досліджень. Основна увага зосереджується, як правило, на складній інституційній обумовленості глибини і динаміки соціальної нерівності, і значно менше піднімається питання про взаємний вплив інститутів і нерівності, в тому числі про зворотній вплив соціальної нерівності на стан, якість і модифікації соціальних інститутів. Перш за все, мова йде про негативний вплив нерівності на становлення демократичних, політичних і економічних інститутів в недостатньо розвинених країнах, включаючи Україну. В сучасних інституційних дослідженнях «увага зосереджується на зв'язку нерівності не з продуктивністю економіки, а з політичною структурою суспільства. Основна гіпотеза цих досліджень полягала в тому, що демократія сприяє перерозподілу доходів і містить механізми, що забезпечують просування до більшої рівності» [1, с. 9].

Результати численних досліджень останнього часу переконують, що відмінності економічних і політичних інститутів складають фундаментальну причину розходжень між країнами за рівнями добробуту і глибини нерівності. Як зазначає відомий дослідник впливу інститутів на нерівність Д. Асемоглу, «хоча культурні та географічні чинники також можуть мати значення для функціонування економіки, основним джерелом міждержавних відмінностей в темпах економічного зростання та рівні добробуту є все ж відмінності економічних інститутів. Економічні інститути визначають не тільки потенціал економічного зростання країни, але і ряд економічних особливостей, в тому числі розподіл ресурсів в майбутньому (тобто розподіл багатства, фізичного або людського капіталу). Інакше кажучи, вони впливають не тільки на розмір загального пирога, а й на те, яким чином даний пиріг ділиться між різними групами і індивідами в суспільстві» [2, с. 8]. Наголос робиться на нерозривності економічних і політичних інститутів як чинників розподілу наявних ресурсів та економічного зростання, що пояснюється, зокрема, тим, що економічні інститути визначають стимули і обмеження для економічних суб'єктів, а також результати функціонування економіки, розподілу і перерозподілу ресурсів. Оскільки різні групи і індивіди зазвичай виграють від наявності різноманітних економічних інститутів, то